

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Кафедра філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін**

**МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
із навчальної дисципліни
«ФІЛОСОФІЯ (Філософія. Релігієзнавство. Логіка)»
підготовки здобувачів першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
для усіх спеціальностей**

Укладачі:

Канд.філ.наук, доц. Скиртач В.М.,
Канд.філ.наук, доц. Алієва О.Г.,
Канд.філ.наук, доц. Дьяковська Г.О.,
Канд.філ.наук, доц. Мартинов Р.С.

Слов'янськ – 2023 р.

УДК 378.016:[1+2+16](072)

М54

Матеріали до практичних занять із навчальної дисципліни «Філософія (Філософія. Релігієзнавство Логіка)» розглянуті і схвалені на засіданні кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін від

19.01.2023 р. Протокол ___7___

Рекомендовано до впровадження вченою радою

Державного вищого навчального закладу

«Донбаський державний педагогічний університет»

___Протокол 6_____від 21.03.20223 р._____

Рецензенти:

Богданова Н.Г., доктор філос. наук, проф. кафедри освітніх технологій і охорони праці Української інженерно-педагогічної академії (УНППІ, м.Бахмут).

Степанов В.В., канд.філос.наук, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ»ДДПУ»

Матеріали до практичних занять із навчальної дисципліни «Філософія (Філософія. Релігієзнавство Логіка)» : підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [Електронний ресурс] / уклад. : В. М. Скиртяч, О. Г. Алієва, Г.О. Дьяковська, Р. С. Мартинов. – Слов'янськ : ДВНЗ «ДДПУ», 2023. – 63 с.

Матеріали до практичних занять із навчальної дисципліни «Філософія (Філософія. Релігієзнавство. Логіка)» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для спеціальностей: 011 Освітні, педагогічні науки, 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 12 Дошкільна освіта, 014 Середня освіта (Математика), 014 Середня освіта (Фізика), 014 Середня освіта (Інформатика), 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), 014 Середня освіта (Українська мова і література), 014 Середня освіта (Українська мова і література), 014 Середня освіта (Мова і література (російська)) 014 Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька)), 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології), 014 Середня освіта (Фізична культура), 015 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), 016 Спеціальна освіта, 053 Психологія, 071 Облік і оподаткування, 073 Менеджмент, 227 Фізична терапія, ерготерапія, 231 Соціальна робота, 232 Соціальне забезпечення, 035 Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, надають можливості бакалавру поглиблено засвоїти специфіку філософського виміру людини, природи, суспільства.

ПЕРЕДМОВА

Ми виходимо з того, що формування критичного мислення протягом вивчення курсу «Філософія (Філософія. Релігієзнавство. Логіка)» сприятиме розвитку свободи, самостійності студентів, вдосконаленню гнучкості їх мислення, здатності до аргументованості й обґрунтованості, вміння розпізнавати логічні помилки тощо. Формування критичного мислення протягом вивчення даного курсу має залучати студентів до раціональних філософських традицій, сприяти підготовці до формування їх як демократичних громадян, що передбачає оволодіння ними навичками критичного мислення. Критичне мислення є здатністю мислити раціонально і системно, щоб розуміти будь-яке явище не ізольовано, абстрактно, але конкретно, з точки зору його сутності. Воно не з'явиться автоматично як побічний результат ординарного навчання якомусь предмету. Для досягнення бажаного ефекту, потрібні постійні зусилля щодо його вдосконалення мислення. Для того щоб студенти мали змогу вдумливо й ґрунтовно зосередитися на поліпшуванні свого розумового потенціалу і збагатити сферу використання здобутих компетентностей, навчання критичного мислення має спиратися на численні приклади з історії філософії.

Студенти повинні вміти формувати та обґрунтовувати власну позицію, застосовувати отримані знання при аналізі проблем сучасності. Саме такі завдання постали перед кредитно-модульною системою, яка виступає комплексом цілеспрямованих педагогічних засобів впливу на процес світоглядного розвитку студентів. Основною її метою є оволодіння студентами основами необхідних знань та практичних навичок по їх застосуванню для формування світоглядної культури майбутніх спеціалістів. При переході на нові стандарти у системі освіти потребує вдосконалення і система поточного та підсумкового контролю знань студентів. Для цього студентам пропонується перевірити рівень засвоєння матеріалу шляхом виконання завдань для самоперевірки та на основі модульного контролю, який являє собою ряд питань (в тому числі й тестових), згідно змісту навчальної дисципліни «Філософія (Філософія. Релігієзнавство. Логіка)». Пропоноване методичне видання спрямоване на активізацію самостійної роботи студентів, зокрема, на їх самостійне опрацювання спеціальної літератури. Питання побудовані у відповідності із лекційним курсом та тематикою і планами семінарських занять, що дозволяє створити цілісне сприйняття предмета. Зміст дисципліни «Філософія (Філософія. Релігієзнавство. Логіка)» реалізується в процесі вивчення трьох блоків: теоретичного, практичного та самостійної роботи. Теоретичний блок передбачає засвоєння теоретичних знань: предмет і завдання філософії, логіки, релігієзнавства, їх основні терміни, поняття, концепції,

дискусійні проблеми; суспільні явища, процеси, події, аналіз та узагальнення фактів. Практичний блок включає оволодіння навичками і методами наукової полеміки, логіки і культури мислення; вміння аргументовано, і переконливо висловлювати свою точку зору; підготовка реферативних повідомлень, наукових доповідей і есе з актуальних філософських проблем. Самостійна робота передбачає вміння працювати з різноманітними джерелами, словниками; здійснювати пошук інформації з відповідної філософської проблематики; систематизувати матеріал; робити самостійний аналіз і узагальнення. Робота студентів проводиться згідно з планами лекцій, семінарських занять, запитань та завдань до самостійної роботи.

Практичне заняття є однією з найважливіших форм навчального заняття у вищому навчальному закладі, яке проводиться у формі дискусії навколо попередньо визначеної теми, до якої бакалаври готують тези виступів на підставі індивідуально виконаного завдання. Практичні заняття проводяться з основних тем навчальної програми, і вони є ефективною формою закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою.

Головна мета практичних занять — опанування бакалаврами навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблем курсу, навчання їх елементам творчого застосування отриманих знань на практиці.

Основними завданнями практичних занять є:

- оволодіння науковим апаратом, навичками усного і письмового викладання навчального матеріалу;
- закріплення у бакалаврів теоретичних знань;
- залучення їх до науки, наукових досліджень;
- прищеплення їм навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень та висновків;
- формування у них логічно послідовного світогляду, здатності пов'язувати загальнотеоретичні положення з вимогами повсякденної практики мислення.

Види проведення практичних занять можуть бути різноманітними. Вони залежать від змісту і особливостей теми, складу бакалаврів. Найбільш поширеними видами практичних занять з філософії є: відповіді на питання, розгорнута бесіда, виступи з рефератами, презентаціями, есе, доповідями, інтерактивна дискусія, круглий стіл тощо.

Треба пам'ятати, що якість практичних занять перш за все залежить від підготовки бакалаврів до них, тому при підготовці до практичних занять кожен бакалавр повинен уважно ознайомитися з планом, який відображає

зміст чергової теми заняття; прочитати і продумати свої лекційні записи, які відносяться до теми практичного заняття; вивчити чи законспектувати рекомендовану літературу; скористатися при потребі консультацією викладача; скласти розгорнутий план, тези чи конспект виступу з усіх питань теми заняття.

Бакалаврам необхідно відвідувати кожне практичне заняття. Пропуск позбавляє студента можливості усвідомити, закріпити та отримати цілісне уявлення по тій чи іншій темі. Крім того, це створює значні труднощі при підготовці до підсумкового модульного контролю.

Проведення практичного заняття.

1) більшість практичних занять проводиться у формі інтерактивної дискусії, під час якої викладач здійснює поточний контроль якості знань студентів, перевіряє виконання їх завдань самостійної роботи;

2) практичне заняття починається вступним словом викладача, в якому він розкриває значення теми і цілі заняття, форми і методи його проведення;

3) бакалавр, розкриваючи зміст того чи іншого питання теми практичного заняття повинен пов'язувати матеріал з актуальними проблемами сучасності;

4) кожному студенту необхідно постійно вдосконалювати навички володіння правильного вживання фахових понять і термінів. Систематичні виступи на практичних заняттях сприяють поповненню словарного запасу, а також вмінню лаконічно і точно висловлювати свої думки;

5) бакалаври повинні уважно слухати виступи своїх одногрупників і оцінювати наскільки глибоко розкрито питання. Це дає можливість кожному присутньому на практичних заняттях висловити свою точку зору та подолати прогалини, які мали місце у відповіді. Активна участь на практичних заняттях прищеплює навички участі у дискусії, аналізу різних точок зору, вміння відстоювати власну позицію;

6) після закінчення виступу студента відбувається обговорення проблеми. При цьому викладач не тільки направляє обговорення на

розкриття вузлових питань, але і дає змогу виступити усім учасникам заняття;

7) завершується практичне заняття заключним словом викладача, в якому підсумовується робота групи, аналізується ступінь розкриття теми, оцінюються всі форми участі бакалаврів та нараховуються рейтингові бали, а також дається завдання на наступне заняття.

Протягом практичного заняття бакалавр може в достатньому обсязі засвоїти і успішно реалізувати конкретні знання, вміння, навички та компетенції в своїй практичній діяльності при виконанні наступних умов:

1) систематична робота на навчальних заняттях під керівництвом викладача і самостійна робота по закріпленню отриманих знань і навичок;

2) сумлінне виконання завдань викладача на практичних заняттях;

3) з'ясування і уточнення окремих передумов, умовиводів і висновків, що містяться в навчальному курсі;

4) зіставлення точок зору різних авторів по проблемам навчального курсу; виявлення неточностей і некоректного викладу матеріалу в періодичної та спеціальної літератури;

5) періодичне ознайомлення з останніми теоретичними досягненнями в області філософії;

6) проведення власних наукових і практичних досліджень по одній або декільком актуальним проблемам з філософії, логіки;

7) розробка пропозицій викладачеві в частині доопрацювання та вдосконалення навчального курсу;

8) підготовка наукових статей для опублікування в періодичних виданнях, виступ на науково - практичних конференціях, участь в роботі студентських наукових гуртків, круглих столів і диспутах з проблем філософії.

Протягом проведення практичних занять із навчальної дисципліни «Філософія (Філософія. Релігієзнавство. Лгіка)» бакалаври повинні вивчити рекомендовану літературу.

Критерії оцінювання результатів навчання на практичних заняттях.

Результати навчання студентів із вивчення навчальної дисципліни «Філософія (Філософія, релігієзнавство, логіка)» визначаються у балах, які виставляються згідно з критеріями оцінювання.

Оцінювання результатів навчання здійснюється під час проведення практичних занять. Для студентів заочної форми бали розподіляються пропорційно годинам у навчальному плані, відведеним на навчальні заняття та самостійну роботу.

Оцінювання результатів навчання студентів у процесі практичного заняття виставляється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну і ґрунтовну відповідь на задане запитання з теми заняття;
- під час тестування – за правильні відповіді на всі запитання тесту з теми заняття;
- у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами та математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Оцінювання результатів навчання студентів у процесі написання поточних, проміжних контрольних робіт виставляється за правильні відповіді на всі питання роботи.

Оцінювання результатів навчання студентів під час контрольного заходу виставляється за правильні відповіді на всі питання.

Оцінювання рефератів та презентацій за визначеними темами виставляється відповідно до критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту має бути ще не менше трьох джерел інформації);

– за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на літературні джерела;

– за наявність змістовних висновків;

– за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

Унаслідок виявлення невідповідності результатів навчання окремим критеріям із тієї чи іншої форми контролю знань кількість балів, яка виставляється студентові, може бути знижена:

- за неповну відповідь – 0,5 бала;

- за кожен неправильну відповідь – 0,5 бала;

- за невчасне виконання індивідуальної роботи – 0,5 бала;

- за недостовірність поданої інформації – 0,5 бала;

- за недостатнє розкриття теми – 0,5 бала;

- за відсутність посилань на літературні джерела – 0,5 бала.

Результати поточного контролю рівня знань студентів очної та заочної форм навчання (кількість отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем у наприкінці кожного заняття до відома всіх студентів і виставляються в «Журналі обліку поточної успішності та відвідування занять» та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю.

Допуск до підсумкового контролю з кожної навчальної дисципліни становить 60 балів та визначається як сумарна мінімальна кількість балів, яку необхідно набрати студентові для отримання позитивної оцінки «задовільно». При цьому межа незадовільного навчання становить 59 балів.

Засоби діагностики результатів навчання на практичних заняттях

- поточне тестування на практичних заняттях; - опитування та бесіди на практичних заняттях;

- перевірка виписок, тез та конспектів літературних джерел;

- поточні контрольні роботи;

Теми практичних занять з дисципліни «Філософія (Філософія. Релігієзнавство. Логіка)»

Тема заняття №1. Загальні відомості про філософію.

Мета вивчення: окреслити проблемне поле філософії шляхом експлікації класичної філософії, починаючи із її витоків – античної філософії..

Обсяг навчального часу: 2 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План заняття:

1. Філософія: предмет, методи. Функції та задачі філософії.
2. Зв'язок філософії з іншими науками. Значення філософії у сучасному світі.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
3. Хамітов Н. Філософська антропология: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.
4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.
5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Знати етапи становлення філософії.
2. Розуміти основні тенденції розвитку філософії.

Методичні поради з засвоєння теми:

- Законспекуйте лекцію «Загальні відомості про виникнення філософії» та проаналізуйте її.

- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Методичні поради з засвоєння теми:

- Законспекуйте лекцію «Витоки філософської думки в Україні» та проаналізуйте її.

- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Розкрийте філософію як спосіб критичного аналізу дійсності.
2. Охарактеризуйте філософію як спосіб осмислення найбільш вагомих сучасних проблем і процесів.
4. У чому полягає проблема розколу філософії античності та які її наслідки?

Тема заняття № 2. Становлення філософських уявлень в країнах Стародавнього Сходу (Індія, Китай).

Мета вивчення: визначити основні філософські теорії стародавньої філософії сходу, як вони вплинули на сучасну філософію.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План заняття:

1. Східна філософія: особливості, головні риси.
2. Ортодоксальні та неортодоксальні філософські школи Стародавньої Індії.
3. Індійські Веди та їх тлумачення.
4. Загальна характеристика шкіл китайської філософії.

5. Головні риси та основні принципи філософії даосизму. Роль даосизму у сучасному житті китайців.
6. Філософія Конфуція його послідовники та розповсюдження його вчення у світі.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
3. Хамітов Н. Філософська антропология: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.
4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.
5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Знати головну проблематику східних філософських шкіл.
2. Розуміти особливості та характерні риси західного та східного типів філософствування.

Методичні поради з засвоєння теми:

- Законспекуйте лекцію «Становлення філософських уявлень в країнах Стародавнього Сходу (Індія, Китай)» та проаналізуйте її.
- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Розкрийте методологічні засади формування філософських категорій у Давньої Індії та Китаю.
2. Поясніть основні філософські ідеї у країнах Стародавнього Сходу .

Тема заняття № 3. Антична філософія.

Мета вивчення: Розуміти зміст філософських концепцій аналізованого періоду. Знати поняттєвий апарат опанованих філософських концепцій. Уміти інтерпретувати будь-які погляди як прояв відповідної філософської концепції.

Обсяг навчального часу: 4 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План заняття:

1. Джерела філософії Стародавньої Греції та Стародавнього Риму. Періодизація філософії античної доби.
2. Натурфілософія – етап становлення Античної філософії. Школи та представники.
3. Філософія софістів. Роль софістики у сучасному політичному житті.
4. Філософія Сократа.
5. Філософське вчення Платона.
6. Філософія Арістотеля.
7. Філософські школи елліністичної доби: головні ідеї та принципи.
8. Філософські школи доби Римської імперії: епікуреїзм, неоплатонізм.
9. Роль Античної філософії в формуванні всесвітньої і європейської науки.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.

2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.

3. Хамітов Н. Філософська антропология: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.

4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.

5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Знати філософські ідеї античних філософів класичної доби.
2. Розуміти та вміти застосовувати для аналізу проблем сьогодення основні ідеї античних філософів.
3. Знати основні положення суспільно-політичні погляди Платона та Аристотеля.

Методичні поради з засвоєння теми:

- Законспектуйте лекцію «Антична філософія» та проаналізуйте її.
- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте вчення про людину античних філософів.
2. Проаналізуйте платонівське вчення про ідеальне суспільство.
3. Прокоментуйте основні ідеї стоїцизму, скептицизму, еkleктицизму.

Тема заняття №4. Середньовічна філософія.

Мета вивчення: Знати поняттєвий апарат опанованих філософських концепцій Середньовіччя. Уміти інтерпретувати будь-які погляди як прояв відповідної філософської концепції.

Обсяг навчального часу: 4 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План

1. Періодизація філософії середніх віків, головні ідеї та принципи.
2. Філософська система Аврелія Августина.
3. Вчення Томи Аквінського про суспільство і людину.
4. Критика схоластичної філософії Мішелем де Монтенем.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
3. Хамітов Н. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.
4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.
5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Знати філософські виміри концепції Томи Аквінського .
2. Розуміти та вміти застосовувати для аналізу проблем сьогодення основні ідеї філософів Середньовіччя.

Методичні поради з засвоєння теми:

- Законспектуйте лекцію «Середньовічна філософія» та проаналізуйте її.
- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте головні ідеї та принципи філософії середніх віків.
2. Прокоментуйте пояснення моралі і релігії у представників Середньовічної філософії.

3. Реформація і контрреформація - як ви розумієте вплив цих явищ на сьогодення.

Тема заняття №5. Філософія Відродження.

Мета вивчення: ознайомлення студентів з змістом філософських концепцій періоду Відродження. Знати поняттєвий апарат опанованих філософських концепцій. Уміти інтерпретувати будь-які погляди як прояв відповідної філософської концепції.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План заняття:

1. Загальна характеристика філософії епохи Відродження.
2. Гуманістичний період Відродження.
3. Неоплатонізм Ренесансу Марсіліо Фічіно, Джовані Піко делла Мірандола.
4. Натурфілософія Відродження.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
3. Хамітов Н. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.
4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.
5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Знати основні ідеї філософії Відродження.
2. Розуміти причини та суть повороту до проблеми людини в філософії Відродження.

Методичні поради з засвоєння теми:

- Законспекуйте лекцію «Філософія Відродження» та проаналізуйте її.
- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Які хронологічні межі епохи Відродження й Реформації.
2. Поясніть, у чому суть понять Відродження, Реформація. Обґрунтуйте відповідь.
3. На Ваш погляд, чому термін «Відродження» поширюється на всю європейську культуру XV — початку XVI ст.
4. Поясніть значення терміна «гуманізм з точки зору філософських визначень».
5. Чому люди епохи Відродження вважали епоху Середньовіччя «варварською» і «дикою». Наведіть приклади.
6. У чому полягає ренесансний гуманізм. Розкажіть про еволюцію гуманізму
7. Яка нова риса гуманізму? У чому вона полягала на Ваш погляд.
8. Яке співвідношення між гуманізмом і античністю. Обґрунтуйте відповідь.
9. Підготуйте повідомлення «Гуманізм і Ренесанс».

Тема заняття №6. Філософія Нового часу.

Мета вивчення: окреслити проблемне поле західноєвропейської філософії Нового часу.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План заняття:

1. Загальна характеристика філософії Нового часу.
2. Емпіризм і філософський матеріалізм Френсіса Бекона.

3. Раціоналізм Рене Декарта. Дедуктивний метод наукового дослідження.
4. Еволюція філософських систем.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
3. Хамітов Н. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.
4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.
5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Знати основні ідеї провідних філософів Нового часу.
2. Розуміти причини та суть повороту до раціонального у філософії Нового часу.

Методичні поради з засвоєння теми:

- Законспекуйте лекцію «Філософія Нового часу» та проаналізуйте її.
- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Проаналізуйте суспільно-політичні погляди Френсіса Бекона.
2. Прокоментуйте головні тези філософії Томаса Гоббса.
3. Дайте характеристику філософської система Джона Локка, актуальність його ідей у сучасному світі. Обґрунтуйте відповідь.
4. У чому була зацікавленість філософами нової філософії вченням античного філософа Декарта. Аргументуйте відповідь.
5. Головні філософські ідеї П'єра Гассенді.
6. Філософське вчення Монтеस्क'є через призму сучасності. Обґрунтуйте

відповідь.

7. У чому актуальність теорії виховання Гельвеція. Обґрунтуйте свою відповідь.

8. Проаналізуйте філософську систему Гольбаха.

Тема заняття №7. Філософія Просвітництва. Німецька класична філософія.

Мета вивчення: ознайомлення студентів з змістом філософських концепцій видатних німецьких філософів класичного періоду. Знати поняттєвий апарат опанованих філософських концепцій. Уміти інтерпретувати будь-які погляди як прояв відповідної філософської концепції.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План заняття:

1. Загальна характеристика філософії Просвітництва. Англійський матеріалізм 18 ст.
2. Французьке просвітництво 18 ст.: представники та головні риси.
3. Загальна характеристика французького матеріалізму 18 ст.
4. Філософське вчення І. Канта.
5. Об'єктивний ідеалізм Г.Гегеля.
6. Антропологічний матеріалізм Л.Фюєрбаха.
7. Філософські вчення Фіхте і Шеллінга.
8. Головні ідеї німецької філософії 18 – 19 ст.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська

політехніка, 2019. 596 с.

3. Хамітов Н. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.

4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.

5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Розуміти основну проблематику філософії Просвітництва.
2. Знати головних представників німецької класичної філософії і їх концепції.

Методичні поради з засвоєння теми:

- Законспекуйте лекцію «Філософія Просвітництва» та проаналізуйте її.
- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте філософію Просвітництва в Німеччині.
2. Проаналізуйте головні ідеї натуралізма Йоганна Вольфганга Гете.
3. У чому моральна філософія Канта. Максими, закони, імперативи. Поняття свободи. Обґрунтуйте відповідь.
4. Порівняйте трансцендентальний ідеалізм Фіхте і Шеллінга.
5. Проаналізуйте гуманізм та етичні погляди І. Канта та їх історичне значення. У чому полягає суть категоричного імперативу?
6. Дайте характеристику філософії Гегеля. Розкрийте діалектику та принцип історизму в філософії Гегеля.
7. У чому полягає суть і обмеженість антропологічного матеріалізму Л. Фейєрбаха?
8. Вплив класичної німецької філософії на розвиток вітчизняної філософської думки українського романтизму. Обґрунтуйте відповідь.

Тема заняття №8. Європейська філософія ХІХ-ХХІ ст.

Мета вивчення: ознайомлення студентів з змістом концепцій європейських філософів ХІХ-ХХІ ст.. Знати поняттєвий апарат опанованих філософських концепцій. Уміти інтерпретувати будь-які погляди як прояв відповідної філософської концепції.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План заняття:

1. Філософія діалектичного матеріалізму: Карл Маркс і Фрідріх Енгельс.
2. Філософія позитивізму, її характерні риси. Головні етапи та представники.
3. Ірраціоналізм і філософія життя. Метафізика А.Шопенгауера.
4. Філософія Фрідріха Ніцше.
5. Релігійна філософія. Філософія неотомізму.
6. Філософія психоаналізу. Зігмунд Фройд.
7. Феноменологія. Е. Гуссерль.
8. Філософія існування. Основні представники та ідеї.
9. Філософія постмодернізму.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
3. Хамітов Н. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.
4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.
5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Розуміти суперечливість, основні досягнення та недоліки в європейській філософії ХІХ-ХХІ ст.

2. Знати філософські школи цього періоду та їх основну проблематику.

Методичні поради з засвоєння теми:

Законспекуйте лекцію «Європейська філософія ХІХ-ХХІ ст.» та проаналізуйте її.

Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Прослідкуйте продовження традицій аналізу в логічному позитивізмі «Віденського гуртка».

2. У чому полягає критичний раціоналізм Карла Поппера. Обґрунтуйте відповідь.

3. Назвіть провідні ідеї філософії Баденської школи. Філософські ідеї Вільгельма Віндельбанда.

4. Філософія Марбурзької школи: Герман Коген.

5. Головні ідеї неогегельянства. Обґрунтуйте відповідь.

6. Філософія трагедії Г.Зіммеля.

7. Назвіть головні напрямки розвитку феноменології.

8. Проаналізуйте екзистенційну філософію Карла Ясперса.

9. Головні риси філософії атеїстичного екзистенціалізму Жана-Поля Сартра.

10. Проаналізуйте філософію Альбера Камю.

11. Назвіть визначальні риси філософського вчення Вільяма Джеймса.

Тема заняття №9. Філософська думка в Україні.

Мета вивчення: розглянути проблематику, основні напрямки, основних представників та найважливіші ідеї філософії в Україні починаючи з її зародження. Показати їх світову контекстуальність та унікальність.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План заняття:

1. Головні засади формування української філософії.
2. Характеристика філософських ідей в Україні у 14 -17 ст.
3. Філософські ідеї представників Києво-Могилянської академії.
4. Основні ідеї філософії Г.Сковороди.
5. Філософські ідеї в культурі і суспільно-політичних рухах України 19-20 ст.
6. Місце української філософії у сучасному світі.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
3. Хамітов Н. Філософська антропология: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.
4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.
5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Розуміти суперечливість, основні досягнення філософії в Україні.
2. Знати основну проблематику сучасної філософії в Україні.

Методичні поради з засвоєння теми:

- Законспекуйте лекцію «Філософська думка в Україні» та проаналізуйте її.
- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. На яких засадах формувалася українська філософія та яка проблематика була домінуючою в українській філософії. Обґрунтуйте відповідь.
2. Проаналізуйте моральні проблеми мислителів Київської Русі.

3. У чому полягає соціально-культурне значення створення Києво-Могилянського колегіуму на Ваш погляд.
4. У чому дуалізм української філософії XVIII століття. Обґрунтуйте відповідь.
5. Що являє собою традиція кордоцентризму в українській філософії?
6. Теоретичні основи світогляду І. Франка. Наведіть приклади.
7. У чому полягає історична концепція М. Грушевського. Обґрунтуйте відповідь.
8. Проаналізуйте філософські ідеї в культурному і суспільно-політичному рухах в Україні XX-XXI ст

Тема заняття №10. Філософське вчення про буття (онтологія).

Мета вивчення: Чітко визначити зміст онтології як вчення про суще та коло її основних проблем. Розкрити зміст основних понять онтології, а саме поняття „буття”, „світ”, „сутність”, „дійсність”, „суще”.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План заняття:

1. Філософський зміст категорії „буття”. Проблема буття в історії філософії.
2. Філософський зміст категорії „матерія”. Єдність матерії, руху, простору і часу. Соціальні властивості простору і часу.
3. Свідомість як пізнавальне і духовно-практичне відношення до дійсності.
4. Структура індивідуальної свідомості, її основні рівні.
5. Суспільна свідомість, її структура та форми.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
3. Хамітов Н. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від

теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.

4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.

5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Розуміння буття у класичній та некласичній філософії.
2. Простір і час в об'єктивному та суб'єктивному вимірах

Методичні поради з засвоєння теми:

- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Проблема свідомості в сучасній соціогуманітарній науці.
2. Визначальна роль соціальності у виникненні свідомості.
3. Релігія, філософія, наука, мораль, політика, право як форми суспільної свідомості.
4. Чи можна звести свідомість лише до процесів мислення? Відповідь поясніть.
5. Чи можна зрозуміти природу свідомості, вивчаючи лише мозок? Відповідь поясніть.
6. Окресліть проблеми і труднощі наукового вивчення свідомості.
7. Поясніть, як пов'язані між собою предметність свідомості, ідеальне та процеси опредмечення та розпредмечення.

Тема заняття №11. Філософська антропологія

Обсяг навчального часу: 2 год.

Обладнання: демонстраційні матеріали, аудіовізуальні засоби.

План заняття:

1. Людина як предмет філософського аналізу. Проблема людини в історії філософії та філософській антропології.
2. Проблема сенсу життя, смерті та безсмертя у духовному досвіді людства.

Література:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
3. Хамітов Н. Філософська антропология: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.
4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.
5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

1. Охарактеризувати проблему людини, її походження та сутності в історії розвитку філософської думки.
2. Слід звернутися до натуралістичного та ідеалістичного підходів у вирішенні зазначених питань, прослідкувати їх специфіку в різні історичні періоди.

Методичні поради з засвоєння теми:

- Розробіть план відповіді на кожне з питань практичних занять.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Окресліть відмінність між філософським та природничонауковим підходами до вивчення людини.
2. Проблема людського безсмертя: різні виявлення та аспекти.
3. Поясніть внутрішній зв'язок таких особливостей людини, як неспеціалізованість, універсальність та свобода.
4. У чому специфіка філософського розуміння людини?
5. Як здійснюється взаємозв'язок природного та соціального в людині?
6. Як співвідносяться історична необхідність та свобода особи?
7. Який саме вибір особи можна вважати проявом її свободи?

8. Чому діяльність визначається як суттєва риса особистості?
9. У чому полягають особливості взаємозв'язку людини і природи?
10. Яке значення мала діяльність Римського клубу для визначення та вирішення глобальних проблем?
11. Як Ви розумієте поняття "кoeволюція"?
12. В чому полягає сутність екологічної освіти?
13. Вкажіть на соціально-історичні умови виникнення глобальних проблем.
14. Окресліть проблему співвідношення людини і суспільства

Завдання „Прокоментуйте вислів...”:

1.Український філософ Сковорода дає таке визначення філософії: „Коли дух людини веселий, думки спокійні, серце мирне, – то й усе світле, щасливе, блаженне. Оце є філософія”. У якому значенні Сковорода використовує тут поняття філософії? Згадайте саме походження терміну „філософія”, це допоможе вам зрозуміти думку Сковороди.

2.„Сьогодні, після того, як філософи з барвою болісного сорому зносили презирство вчених, котрі кидали їм в обличчя, що філософія не наука, нам – принаймні мені – подобається у відповідь на цю образу заявляти: так, філософія не наука, бо вона щось більше.” (Ортега-і-Гасет). Чи погоджуєтеся ви з такою точкою зору? Які претензії може висунути науковець щодо філософії? У чому, на ваш погляд, полягає перевага філософії над наукою? І чи є така перевага?

3.Філософ-стоїк Сенека роздумує: „Якщо філософи і не чинять так, як стверджують, проте вони все-таки приносять велику користь тим, що розмірковують, що вони намічають моральні ідеали...”. Чи можете ви назвати філософів, які, всупереч думці Сенеки, чинили відповідно до тих принципів, які проголошували?

4.„Благородна людина ставить вимоги перед собою, низька – перед іншими”, – сказав Конфуцій. Чи означає це, що людина не повинна бути вимогливою до інших, а тільки до себе? Або тут потрібно по-іншому зрозуміти філософа? Відповідь обґрунтуйте.

5.Конфуцій одним реченням виразив правило життя: „Людино! Чого не бажаєш собі, того не роби й іншому”. В історії людської думки це правило відоме як золоте правило моралі. У Конфуція воно дається в негативній формі. Позитивна форма такого правила – “Стався до людини так, як ти хотів би, щоб ставилися до тебе”. Чи є суттєва різниця між такими формулюваннями? Чи можна їх оцінити як вимогу морального мінімуму в одному варіанті і морального максимуму – в іншому? Поясніть це.

6.,,Тисячі шляхів ведуть до істини, і всі вони істинні”, – так каже давньоіндійська мудрість. А що є істина? Для християнства, наприклад, істина – не “що”, а “Хто”. Чи може погодитися з індійською мудрістю християнство?

7.“Найкращий правитель той, про кого народ знає лише те, що він існує. Трохи гірші ті правителі, котрі вимагають від народу любити їх і підносити. Ще гірші ті правителі, яких народ боїться, і найгірші ті правителі, до яких народ ставиться з презирством” (“Дао де цзин”). Чи змінилося щось в сучасних оцінках правителів?

8.Діоген Лаертський, описуючи розвиток античної філософії, зазначає: „...одні філософи називаються фізиками, за вивчення природи; другі – етиками, за роздуми про мораль; треті – діалектиками, за хитросплетіння речей. Фізика, етика і діалектика суть три частини філософії: фізика вчить про світ і про все, що в ньому існує; етика – про життя і про властивості людини; діалектика ж піклується про докази і для фізики і для етики. Як ці частини філософії розвивались в хронологічному порядку? Котра із цих частин античної філософії на ваш погляд досягла найбільшого розвитку?

9.Давньогрецький філософ Геракліт вважав: „Все тече, все змінюється”; „Двічі неможливо увійти в одну і ту ж річку”. Що мав на увазі Геракліт?

10.,,Джордано Бруно вірив, Галілей знав. Обидва вони були в однаковому становищі. Суд інквізиції вимагав від них під загрозою смерті зречення своїх переконань. Бруно ... помер смертю мученика. Галілей зрікся твердження, що Земля обертається навколо Сонця ... У цьому відмінність: є істина, що страждає від зречення, і істина, яку не зачіпає зречення” (К. Ясперс). Чий шлях свободи слова та мислення є більш прийнятним? Чи можете ви віддати перевагу Д. Бруно і чи можете ви засуджувати Галілея? Аргументуйте.

11.,,Найпотужніший стимул людської діяльності – майновий інтерес” (Нікколо Макіавеллі). Важко сперечатися з цим твердженням, бо це дійсно так. Але питання в іншому: чи є цей стимул по-справжньому людським стимулом? Чи, можливо, для зрілої особистості і для більш людяного

суспільства “майновий інтерес” буде підкореним іншому – більш високому мотиву діяльності?

12. “Свобода – це пізнана необхідність”, – вважає Спіноза. Чи погоджуєтесь ви із таким трактуванням свободи? Як би ви означили поняття „свобода”?

13. Французький філософ Рене Декарт в основу свого філософування ставить сумнів “... Для пошуків істини необхідно раз в житті, наскільки це можливо, поставити все під сумнів”. Чи погоджуєтесь Ви із такою позицією Декарта? Чи можна вважати сумнів одним із ключових моментів у розвитку філософії взагалі?

14. „Будьте не мертві, а живі душі; немає інших дверей, як ті, що їх вказав Ісус Христос, і хто ходить інде, є тать і злочинець” (М. Гоголь). Чи можна на підставі даного висловлювання розкрити основну мету життя та творчості М. Гоголя ?

15. „Світ ловив мене, та не впіймав ...“, – заповів написати на могилі великий український філософ Г. Сковорода. Що розумів під світом Сковорода? Які пастки для християнина містить в собі світ? Відповідь аргументуйте.

16. „В цьому цілому світі два світи, які становлять один світ – світ видимий і невидимий, живий і мертвий, цілий і зруйнований. Цей – риза, а той – тіло, цей – тінь, а той – дерево; цей – речовина, а той – образ, тобто основа, що містить речовинну грязь ... Отже, світ у світі – це вічність у тлінні, життя у смерті, бадьорість уві сні, світло в пітьмі, у неправді істина, у плачі радість, у відчаї надія”. (Г. Сковорода). На основі даного твердження видатного філософа проведіть аналіз вчення Сковороди про двонатурність. ”

17. Один із основних декартівських принципів гласить: „Cogito ergo sum” („Мислю, отже існую) і стає фундаментальним для всієї європейської культури. Як Ви розумієте суть даного принципу?

18. Як Гегель розуміє душу та її співвідношення з духом? Прокоментуйте: „Душа – тільки сон духу, пасивний розум”.

19. „Багато знань розуму не навчає”, – казав Геракліт. Чи погоджуєтесь Ви з такою точкою зору? Який сенс вкладено тут Гераклітом у поняття „розум”:

поінформованість, обізнаність, мудрість? Порівняйте вислів Геракліта з висловом англійського поета Т. Еліота: „Де наша мудрість, втрачена заради знання, де наші знання, втрачені заради інформації?”

20. Сократ казав: „Чим більше я знаю, тим більше я не знаю”. Як це можна пояснити? Який зв'язок між знанням і незнанням?

21. Сучасний швейцарський філософ Е. Аггаці висловив таку парадоксальну думку: „Був час, коли однією з найбільш серйозних задач філософії вважалося доведення буття Бога; мабуть, вже важко сумніватися у тому, що в наш час найважливішою задачею філософії є доведення буття людини”. Покажіть, що це не є виключно теоретичною проблемою, але й практичною проблемою необхідності подолання тенденцій дегуманізації людини в сучасному світі.

22. Як би ви могли пояснити думку Ортега-і-Гассета: „Ми вільні за примусом”? Чому свобода людини нерозривно пов'язана з примусом, з необхідністю і у чому може полягати необхідність (зовнішня і внутрішня)?

23. Відомий український політичний діяч, філософ В. Винниченко писав: „В часи гострої боротьби кількох соціальних течій, у період невизначеності ситуації раз у раз у всіх націй з'являються так звані національні герої, яких обставинами випихає на гребінь хвиль. Вони надзвичайно славолюбні й через те, що вони вище за всіх ...”. І сьогодні видається неймовірно актуальною така оцінка, чи не так? Ваша позиція з цього приводу. Аргументуйте.

24. Колись Арістотель в своїх міркуваннях про державу з двох зол – “влади людини” і “влади закону” перевагу віддав все ж таки владі закону. Ця ідея пізніше увійшла до фундаменту європейської демократії. У ХХ столітті У. Черчилль висловився про демократію так: “Демократія – не найкращий винахід людства, але нічого кращого воно поки що не придумало”. Якщо переваги демократії перед іншими державними устроями є очевидними, то її вади і недоліки потребують пояснення. Поясніть, як ви розумієте саме недосконалість демократії як такої?

25. Італійський філософ Н. Макіавеллі пише: „Люди завжди хвалять – але не

завжди з достатніми підставами – старий час, а нинішній ганять... В більшості випадків їх думка виявляється помилковою.” А як думаєте Ви? Чи ідеалізуєте Ви минуле і яким видається Вам сучасний етап історії людства.

26. За Платоном, мудра людина – та, що пізнає істину і здобуває безсмертя. „У рід богів нікому не дозволено потрапити, якщо він не займається філософією”, – казав Платон. Чому для здобуття безсмертя необхідне саме зайняття філософією? Як це пов’язано з вченням Платона про людину та її душу?

27. Духовна Європа має місце народження в стародавній Греції”, – сказав німецький філософ Е. Гусерль. Ту ж думку висловив К. Маркс: „Греки назавжди залишаться нашими учителями”. Чому і як вплинула антична культура на формування європейської цивілізації?

28. Порівняйте відомий афоризм Л. Вітгенштейна („Те, що загалом може бути вимовленим, може бути вимовленим ясно, про що не можна сказати, про те слід мовчати”) з висловом філософа А. Шопенгауера („Хто ясно мислить, той ясно висловлюється”) і висловом хитрого і цинічного політика Ш. Талейрана („Мова дана людині для того, щоб приховувати свої думки”). Покажіть, що Вітгенштейн протиставляє свій афоризм названим точкам зору.

29. „Я аніскільки не зобов’язаний вмирати ні за одного громадянина, ні за двох, ні за трьох і т.д. Чому ж я зобов’язаний вмирати за вітчизну, яка складається зі всіх цих громадян?”, – ставить питання Лоренцо Валла, гуманіст епохи Відродження. Покажіть, чому такі умонастрої були характерні саме для епохи Відродження? А як би ви відповіли на питання цього мислителя?

30. Поясніть думку Г. Гегеля: „Філософія є сучасна їй епоха, осягнута в мисленні”. Наведіть приклади з історії філософії, які свідчать про те, що філософія дійсно відіграє роль самосвідомості культури. Як в філософії відбивається дух певного часу і дух певного народу?

Варіанти контрольних робіт з філософії, які виконуються на практичному занятті:

Варіант № 1.

I РІВЕНЬ.

1. ПАТРИСТИКА З'ЯВЛЯЄТЬСЯ ЯК:

- а) напрямок у античній філософії;
- б) напрямок у середньовічній філософії;
- в) напрямок у філософії Відродження.

2. Спіноза вважав, що атрибутами субстанції були:

- а) матерія і рух;
- б) протяжність і мислення;
- в) воля і дух.

3. Філософію монізму репрезентує вчення:

- а) Декарта;
- б) Лейбніца;
- в) Спінози.

4. Вкажіть першоджерела філософської думки Стародавньої Індії:

- а) Веди;
- б) Пятикнижжя;
- в) Дао-де-дзин.

5. Богословське вчення Ф.Аквінського:

- а) матеріалізм;
- б) томізм;
- в) ідеалізм.

6. Вперше термін «буття» з'являється у:

- а) некласичній філософії ХІХ ст.;
- б) філософії Відродження;
- в) Античній філософії.

7. Хто є представником класичного періоду філософії античності:

- а) Платон;
- б) Плотін;
- в) Фалес.

8. Які основні філософські ідеї намагались відтворити представники епохи Відродження:

- а) Стародавній Китаю та Індії;
- б) Нового часу;
- в) Античної Греції та Риму.

9. Хто є представником класичної німецької філософії:

- а) І.Кант;
- б) Парменід;
- в) Ф.Бекон.

10. Що є більш характерним для раціоналізму:

- а) інтуїтивність;
- б) розумність;
- в) чуттєвість.

II РІВЕНЬ:

1. Охарактеризуйте основні риси німецької класичної філософії.
2. Проаналізуйте, що спільного і відмінного у філософських концепціях Платона і Арістотеля.

III РІВЕНЬ:

1. Розкрийте зміст законів діалектики Г.Гегеля. Наведіть приклади.
2. Які риси античної філософії зберегли свою актуальність. Аргументуйте відповідь.

Варіант № 2.

I РІВЕНЬ.

1. Волю як головний принцип життя і пізнання розглядав

- а) А. Шопенгауер;
- б) О. Шпенглер;
- в) Г. Зіммель.

2. Натурфілософія це:

- а) філософія буття;
- б) філософія, в центрі якої є людина;
- в) філософія природи.

3. «Карма» це:

- а) стан вічного щастя і блаженства;
- б) індивідуальні виявлення брахмана;
- в) закон універсального причинного зв'язку.

4. До основних методів дослідження несвідомого в психоаналізі не відноситься:

- а) аналіз почуттів;
- б) аналіз переконань;
- в) аналіз сновидінь.

5. «Лінію Демокріта» у філософії ототожнюють з:

- а) суб'єктивізмом;
- б) матеріалізмом;
- в) ідеалізмом.

6. Який метод був розвинений у філософії Г.Гегеля:

- а) дедуктивний;
- б) індуктивний;
- в) діалектичний.

7. Сукупність істотних необхідних властивостей речі складають її:

- а) якість;

- б) об'єм;
- в) масштаб.

8. Батьківщина Ренесансу:

- а) Німеччина;
- б) Швейцарія;
- в) Італія.

9. Відповідно до Шпенглера, цивілізація - це

- а) завершальна стадія в розвитку культури;
- б) епоха «цвітіння», найвищого розквіту культури;
- в) період виникнення, зародження культури.

10. Вперше поняття «буття» зявилося у філософії:

- а) Відродження;
- б) Античній;
- в) Нового часу.

II РІВЕНЬ:

1. Розкрийте та проаналізуйте зміст категоричного імперативу І.Канта.

2. Здійсніть порівняльний аналіз основних філософських ідей представників вітчизняної філософії ХХ ст.

III РІВЕНЬ:

1. Доведіть, що в епоху філософії Нового часу саме гносеологічна проблематика стає основною.

2. Прокоментуйте зміщення центру дослідження від об'єкта до суб'єкта у німецькій класичній філософії.

Варіант № 3.

I РІВЕНЬ.

1. Який історичний тип світогляду намагається пояснити світ на основі розуму і знання:

- а) теологія;
- б) філософія;
- в) релігія.

2. У філософії Нового часу на першому плані була проблема:

- а) природи;
- б) бога;
- в) методу.

3. Термін «екзистенціалізм» походить від французького слова, яке в перекладі українською означає:

- а) кохання
- б) пізнання
- в) існування
- г) розвиток

4. У філософії Г.С.Сковороди скільки існує натур:

- а) три;
- б) дві;

в) чотири.

5. Якого твердження дотримуються представники раціоналізму:

- а) «світ є комплекс моїх відчуттів»;
- б) «я мислю, отже існую»;
- в) «немає нічого у трозумі, чого б не було у почуттях».

6. Мислитель, з ім'ям якого зазвичай пов'язують відкриття сфери несвідомого в психіці людини, це:

- а) Д.Деннет
- б) Г. Гегель
- в) К. Г. Юнг
- г) З. Фрейд

7. «Археологія знання» написана:

- а) Р.Бартом
- б) М.Фуко
- в) В.Дільтеєм

8. Згідно марксистській філософії, основною рушійною силою розвитку суспільства є:

- а) природне середовище
- б) боротьба за існування
- в) класова боротьба
- г) воля видатних людей

9. Що означає принцип «Дао»:

- а) еквівалент Бога;
- б) зібрання законів та норм поведінки;
- в) закон природи, суспільства та людей, який керує світом.

10. Позитивізм закликав:

- а) Шукати кінцеві причини світобудови
- б) Перетворити філософію в різновид релігійної свідомості
- в) Провести велике метафізичне об'єднання наук і мистецтв
- г) Займатися логікою та методологією наукового пізнання

II РІВЕНЬ:

1. Розкрийте історію філософії як спосіб критичного аналізу дійсності.
2. Завдяки чому людина здатна адекватно пізнавати оточуючий світ.

Наведіть приклади.

III РІВЕНЬ:

1. Проаналізуйте основні переваги і недоліки герменевтичної філософії.
2. Охарактеризуйте основні риси німецької класичної філософії.

Варіант № 4.

I РІВЕНЬ.

1. Філософський напрям, яке стверджує, що розум лише плаває по поверхні речей, тоді як сутність світу відкривається нам за допомогою інтуїції, переживання, розуміння, це:

- а) філософія життя

- б) неораціоналізм
- в) прагматизм
- г) феноменологія

2.Вчення про воду як першооснову буття в античній філософії розвив:

- а) Платон;
- б) Сократ;
- в) Фалес.

3.Форма буття, що знаходиться в центрі уваги екзистенціалізму, це:

- а) буття природи
- б) індивідуальне буття людини
- в) буття суспільства
- г) буття Абсолютного Духа

4.Згідно з Гегелем дух представлено:

- а) філософією, політикою, релігією;
- б) мистецтвом, релігією, філософією;
- в) релігією, міфологією, мистецтвом.

5.Який напрямок був розвинений у філософії Ф.Бекона:

- а) екзистенціалізм;
- б) позитивізм;
- в) емпіризм.

6.Розроблений З. Фрейдом метод це:

- а) аксіоматичний метод;
- б) психоаналіз;
- в) дедуктивний метод.

7.Згідно неопозитивістського тлумачення, філософія переважно повинна

- а) царицею точних наук;
- б) розділом математики;
- в) пошуком істини.

8.Проголошував число першоосноюю і сутністю світу:

- а) Геракліт;
- б) Піфагор;
- г) Платон.

9.Що є більш характерним для емпіризму:

- а) мудрість;
- б) досвід;
- в) інтуїція.

10. Верифікація – це:

- а) складні метафізичні побудови
- б) пошук відповідей на вічні питання
- в) перевірка суджень на істинність
- г) навмисне заплутування ситуації
- д) розробка категоріального апарату

II РІВЕНЬ:

1.Охарактеризуйте історію філософії як спосіб осмислення сучасних проблем і процесів.

2.Прокоментуйте тезу Ф.Ніцше «Бог помер...».

III РІВЕНЬ:

1.Проаналізуйте, що спільного і відмінного у філософських концепціях Платона і Арістотеля.

2.Які принципи відмінності між течіями давньокитайської філософії: конфуціанством і даосизмом.

Варіант №5.

I РІВЕНЬ.

1.До представників «філософії життя» відноситься

- а) Г.Гегель;
- б) К. Поппер;
- в) Ф. Ніцше .

2. Засновником позитивізму є:

- а) Огюст Конт;
- б) Фрідріх Ніцше;
- в) Анрі Бергсон.

3.Теоцентризм – це принцип згідно з яким абсолютним началом і центром Всесвіту є:

- а) Матерія;
- б) Бог;
- в) Людина.

4. Хто з українських мислителів представляє «філософію серця»:

- а) П.Куліш, П.Юркевич;
- б) Т.Шевченко, О.Потебня;
- в) В.Вернадський, І.Франко.

5.Рішення антиномії «свобода-необхідність» на основі теорії, згідно з якою всі дії людини є обумовленими причинами, які від самого людини не залежать, являє собою:

- а) фаталізм;
- б) волюнтаризм;
- в)діалектику.

6.Теорія самоорганізації складних систем це:

- а) синергетика;
- б) біфуркація;
- в) монадологія.

7.Філософію волюнтаризму представляють вчення:

- а) І.Канта;
- б) А.Шопенгауера;
- в) М.Гайдеггера.

8.Представником неопозитивізму був:

- а) Риккерт;
- б) Рассел;

в) Ріман.

9.«Коперниканський переворот» у філософії здійснив:

а) І.Кант;

б) Г.Гегель;

в) Р.Декарт.

10. Хто з античних філософів розробив вчення про «ідеальну державу»:

а) Геракліт;

б) Парменід;

в) Платон.

II РІВЕНЬ:

1.Розкрийте зміст законів діалектики Г.Гегеля.

2.Проаналізуйте ніцшеанську «переоцінку цінностей».

III РІВЕНЬ:

1.Проаналізуйте яку роль відіграла класична філософія в історії науки та людства взагалі.

2.Поміркуйте, чи можливо і яким чином у процесі пізнання позбавитися основних ідолів, які згідно Ф.Бекона, заважають людині адекватно пізнавати все що завгодно.

Варіант № 6.

I РІВЕНЬ.

1.Філософський метод інтерпретації це:

а) герменевтика;

б) феноменологія;

в) діалектика.

2.Вихід за межі світу це:

а) трансценденція;

б) екзистенція;

в) іманенція.

3.Екзистенціалістським поглядам на людину відповідає твердження про те, що:

а) У нашому житті все випадково, непередбачувано, а тому треба пливати за течією і сподіватися на везіння;

б) Людські вчинки визначаються несвідомими бажаннями, про які ми можемо не здогадуватися;

в) Що б людина не робила, все, в кінцевому рахунку, залежить не від неї, а від долі, року;

г) Людина приречена бути вільною і нести за свої вчинки абсолютну відповідальність.

4.Людину як «символічну істоту» визначив:

а) Е. Кассирер;

б) Ф. Шлейермахер;

в) Ф. Шиллер;

г) А. Шопенгауер.

5. Теорія пізнання це:

- а) онтологія;
- б) аксіологія;
- в) гносеологія.

6. У структурі особистості З. Фрейд виділяє:

- а) Воно, Передсвідоме, Свідоме;
- б) Свідоме, колективне несвідоме, архетипи;
- в) Воно, Над-Я, Я.

7. Одним з основних принципів діалектики є:

- а) принцип додатковості;
- б) принцип невизначеності;
- в) принцип розвитку.

8. Видатним енциклопедистом Античності був:

- а) Анаксимен;
- б) Сократ
- в) Арістотель.

9. Філософський напрямок, що розглядає особистість як найвищу цінність, називається:

- а) неотомізм;
- б) фрейдизм;
- в) персоналізм.

10. Філософський напрямок, що заперечує або обмежує роль розуму в пізнанні, висуваючи на перший план волю, споглядання, відчуття, інтуїцію, це:

- а) ірраціоналізм;
- б) раціоналізм;
- в) емпіризм.

II РІВЕНЬ:

1. Зробіть порівняльний аналіз різних типів відношень «людина-світ» в філософських парадигмах Сходу та Заходу.

2. Назвіть та охарактеризуйте основні риси сучасної вітчизняної філософії.

III РІВЕНЬ:

1. Які риси середньовічної філософії зберегли свою актуальність у сьогодняшньому світі. Аргументуйте відповідь..

2. Обґрунтуйте кризу класичного раціоналізму XIX ст.. і визначте шляхи виходу з неї

Варіанти контрольних робіт з логіки, які виконуються на практичному занятті:

Варіант № I.

1-й рівень

1. Визначте вид відношення між поняттями «інженер» і «токарь»:

- А) відношення рівнозначності (тотожності)
- Б) відношення підпорядкування
- В) відношення перетину (перехрещення)
- Г) відношення співпідпорядкування

2. Поняття «аполітичний» є:

- А) позитивним
- Б) негативним

3. Перехід від поняття «птаха» до поняття «тварина» є:

- А) узагальненням поняття;
- Б) обмеженням поняття

4. Судження «Дерева бувають вічнозеленими» є:

- А) загальноствердним судженням (А);
- Б) загальнозаперечним судженням (Е);
- В) частковоствердним судженням (І);
- Г) частковозаперечним судженням (О);

5. У судженні «Усі громадяни України мають виконувати її закони» громадяни України це:

- А) суб'єкт Б) предикат
- В) середній термін

6. Обсяг поняття «Всесвіт»:

- А) одиничний Б) загальний С) нульовий

7. Відношення «Україна» - «Європа» це відношення:

- А) роду – виду
- Б) частини – цілого
- В) причини – наслідку

8. Логічна операція: «шахист – міжнародний гросмейстер», це операція:

- А) узагальнення поняття
- Б) обмеження поняття
- В) визначення поняття
- Д) поділ поняття

9. Встановить фігуру силогізму:

Всі живі організми мають клітину. Камінь не має клітини. Камінь не є живим організмом.

- А) перша Б) друга В) третя Г) четверта

10. Алюміній — тверде тіло; залізо, мідь, цинк, срібло, платина, золото, нікель, барій, калій, свинець — також є твердими тілами; отже всі метали — тверді тіла. Це міркування є:

- А) індуктивним;

- Б) дедуктивним;
- В) міркуванням за аналогією.

2-й рівень

1. Знайдіть поняття, що є тотожними за обсягом до наведених:
 - а) Рівносторонній трикутник.
 - б) «Філософія підозри».
2. Знайдіть декілька понять, які були б співвідпорядкованими до наведених (по відношенню до деякого третього родового поняття):
 - а) Синтез. б) Поняття.

3-й рівень

1. Здійсніть усі можливі логічні операції з поняттям «гроші».
2. Формалізуйте наступне складне судження та з'ясуйте його істинність (за допомогою таблиць істинності):
«Деякі тварини – хижаки або Сократ – античний філософ, якщо сніг чорного кольору».

Варіант № 2

1-й рівень

1. Визначте вид відношення між поняттями «математика» і «філософія»:

- А) відношення рівнозначності (тотожності)
- Б) відношення підпорядкування
- В) відношення перетину (перехрещення)
- Г) відношення співвідпорядкування

2. Поняття «шовінізм» є:

- А) позитивним; Б) негативним.

3. Перехід від поняття «філософія» до поняття «європейська філософія» є:

- А) узагальненням поняття; Б) обмеженням поняття.

4. Судження « Існують філософи-матеріалісти» є:

- А) загальноствердним судженням (А);
- Б) загальнозаперечним судженням (Е);
- В) частковоствердним судженням (І);
- Г) частковозаперечним судженням (О);

5. У судженні «Ці квіти червоні» червоні це:

- А) суб'єкт Б) предикат В) середній термін

6. Обсяг поняття «тоталітарна демократія»:

- А) одиничний Б) загальний С) нульовий

7. Складне судження: «Якщо з ранку йшов дощ, то до полудня прояснилося», є:

- А) кон'юнкцією Б) еквіваленцією В) диз'юнкцією Д) імплікацією

8. Засновником формальної логіки вважається давньогрецькій філософ:

- А) Аристотель Б) Піфагор В) Платон Г) Сократ

9. Встановить фігури силогізму:

Всі хірурги – лікарі. Всі лікарі – інтелігенти. Деякі інтелігенти – хірурги.

- А) перша Б) друга В) третя Г) четверта

10. Будь-яка рідина є рідкою; вода — це рідина; отже, вода є рідкою. Це

міркування є:

- А) індуктивним;
- Б) дедуктивним;
- В) міркуванням за аналогією.

2-й рівень

1. Наведіть по одному прикладу на кожний правильний модус силогізму:
 - а) за першою фігурою — ААА;
 - б) за другою фігурою — АОО;
 - в) за третьою фігурою — ЕАО;
 - г) за четвертою фігурою — АЕЕ.
2. Знайдіть декілька понять, які були б співвідпорядкованими до наведених (по відношенню до родового поняття):
 - а) Аналіз. б) Співвідпорядкування понять.

3-й рівень

1. Здійсніть усі можливі логічні операції з поняттям «християнство».
2. Формалізуйте наступне складне судження та з'ясуйте його істинність (за допомогою таблиць істинності): «Слов'янськ – столиця України тоді і тільки тоді, якщо троянда – квітка та судді – юристи.»

Варіант № 3

1-й рівень

1. Визначте вид відношення між поняттями «гроші» і «брудні гроші»:

- А) відношення рівнозначності (тотожності)
- Б) відношення підпорядкування;
- В) відношення перетинання (перехрещення або часткового збіру)
- Г) відношення співвідпорядкування;

2. Поняття «безкорисливий» є:

- А) позитивним; Б) негативним.

3. Перехід від поняття «людина» до поняття «розумна людина» є:

- А) узагальненням поняття; Б) обмеженням поняття.

4. Судження «Деякі з нас здатні витримати ще й не таке випробування» є:

- А) загальноствердним судженням (А);
- Б) загальнозаперечним судженням (Е);
- В) частковоствердним судженням (І);
- Г) частковозаперечним судженням (О);

5. У судженні «Студенти мають відвідувати лекції» студенти це:

- А) суб'єкт Б) предикат В) середній термін

6. Обсяг поняття «підручник з вищої математики»:

- А) одиничний Б) загальний С) нульовий

7. Складне судження: «Посієш вітер - пожнеш бурю», - є:

- А) кон'юнкцією Б) еквіваленцією В) диз'юнкцією Д) імплікацією

8. Умовивід - це:

- А) закон мислення
- Б) складне судження
- В) форма мислення

Г) істинний висновок

9. Можливим результатом узагальнення поняття «колесо автомобіля» є:

А) автомобіль Б) засіб пересування В) величезне колесо Г) виріб людини

10. Міркування: «Прямокутник — це плоска геометрична фігура, в якій протилежні сторони однакові і паралельні, а всі кути — прямі. Квадрат також є плоскою геометричною фігурою з однаковими і паралельними протилежними сторонами. Отже, всі кути квадрату — прямі.» є:

А) індуктивним; Б) дедуктивним; В) міркуванням за аналогією.

2-й рівень

1. Які з наведених прикладів фіксують відношення роду і виду, а які виражають відношення частини і цілого?

а) Школа. Середня школа.

б) Математика. Число.

в) Людина. Обличчя людини.

2. Знайдіть декілька понять, які були б співвідпорядкованими до наведених (по відношенню до деякого третього родового поняття):

а) прикметник. б) аналітична філософія.

3-й рівень

1. Здійсніть усі можливі логічні операції з поняттям «демократія».

2. Перевірте правильність силогізму за допомогою діаграм Ейлера. У разі помилки вкажіть яке правило порушено: Деякі студенти ДДПУ - юнаки; Деякі студенти ДДПУ – спортсмени; Отже, юнаки є відмінниками;

Варіант № 4

1-й рівень

1. Визначте вид відношення між поняттями «праворуч» – «ліворуч»:

А) відношення співвідпорядкування;

Б) відношення протилежності;

В) відношення суперечності.

Г) відношення підпорядкування;

2. Поняття «безцінний» є: А) позитивним Б) негативним

3. Перехід від поняття “розумна людина” до поняття “ людина” є:

А) узагальненням поняття Б) обмеженням поняття

4. Судження “ Ми склали не те випробування” є:

А) загальноствердним судженням (А)

Б) загальнозаперечним судженням (Е)

В) частковоствердним судженням (І)

Г) частковозаперечним судженням (О)

5. У судженні «Студенти мають відвідувати лекції» студенти це:

А) суб'єкт Б) предикат В) середній термін

6. Обсяг поняття «свобода»:

А) одиничний Б) загальний С) нульовий

7. У розподілі: «Люди бувають чоловіками, спортсменами і танцюристами», - допущена помилка:

А) стрибок у поділі

Б) учетверення термінів

В) двозначність

Г) підміна підстави

8. Можливим результатом узагальнення для поняття «аркуш» буде поняття:

А) книга Б) паперовий аркуш В) папір Г) виріб людини

9. Встановить фігуру наступного силогізму: Всі хірурги – лікарі. Всі лікарі – інтелігенти. Деякі інтелігенти – хірурги.

А) перша Б) друга В) третя Г) четверта

10. Оранжерейні рослини люблять тепло. Ці рослини люблять тепло. Отже, ці рослини оранжерейні Чи вірний наведений силогізм? Якщо ні, яка у ньому помилка?

А) розподіленість середнього терміну

Б) учетверення термінів

В) термін, нерозподілений у засновку, не може бути розподіленим у висновку

Г) силлогізм вірний.

2-й рівень

1. Які з наведених прикладів фіксують відношення роду і виду, а які виражають відношення частини і цілого?

а) Школа. Випускний клас середньої школи.

б) День. Доба.

2. Знайдіть поняття, які знаходяться у відношенні суперечності і протилежності до запропонованих понять:

а) Дієслово минулого часу. б) Південь.

3-й рівень

1. Здійсніть усі можливі логічні операції з поняттям «університет».

2. Перевірте правильність силогізму за допомогою діаграм Ейлера. У разі помилки вкажіть яке правило порушено: - Деякі тварини – хижакі; - Деякі тварини – білого кольору; Отже, тварини білого кольору є хижакіми

Варіант 6

1-й рівень

1. Можливим результатом узагальнення для поняття «вівця» буде поняття:

А) отара овець Б) тварина В) велика вівця

2. Поняття “брутальність” є:

А) позитивним; Б) негативним.

3. Перехід від поняття “надія” до поняття “остання надія” є:

А) узагальненням поняття; Б) обмеженням поняття

4. Судження «Він мав право цього не робити» є:

А) загальноствердним судженням (А);

Б) загальнозаперечним судженням (Е);

В) частковоствердним судженням (І);

Г) частковозаперечним судженням (О);

5. У судженні «Студенти мають відвідувати лекції» студенти це:

А) суб'єкт Б) предикат В) середній термін

6. Обсяг поняття «ненависть»:

А) одиничний Б) загальний С) нульовий

7. Истиним або хибним може бути:

А) поняття Б) судження В) термін Г) квантор

8. Результатом обмеження поняття «рівень злочинності» є

А) рівень

Б) злочин

В) рівень злочинності в Україні

Г) злочинність в Україні

9. Предмет судження називається:

А) сутністю Б) смислом В) суб'єктом Г) предикатом

10. Яка помилка є у наступному силогізмі: Рух – вічний. Ходіння до інституту – рух. Отже, ходіння до інституту вічне.

А) розподіленість середнього терміну

Б) учетверення термінів

В) термін, нерозподілений у засновку, не може бути розподілений у висновку

2-й рівень

1. Які з наведених прикладів фіксують відношення роду і виду, а які виражають відношення частини і цілого?

а) України. Європейська країна.

б) Тваринництво. Стадо корів.

в) Шахи. Пішак.

2. Знайдіть поняття, які знаходяться у відношенні суперечності і протилежності до запропонованих понять:

а) ввічливість;

б) спека

3-й рівень

1.Формалізуйте наступне судження: «Якщо у мене будуть гроші і я вчасно складу екзамен з математики або з філософії, то я поїду відпочивати в Одесу чи на Кавказ».

2. Здійсніть усі можливі логічні операції з поняттям «університет».

Тематика рефератів з навчальної дисципліни «Філософія (Філософія. Релігієзнавство. Логіка.)»

1.Діалог поколінь та виникнення філософської традиції.

2.Енциклопедичний характер систематизованих філософських уявлень античних філософів.

3.Співвідношення Західної та Східної філософські парадигми в сучасному світі.

4.Філософія Буддизму: витоки та сучасність.

5. Даосиська етика і сучасний Світ.
6. Філософія мови Платона та Аристотеля.
7. Проблема людини у філософії елінізму.
8. Аполонівський та діонісійський початок в культурі.
9. Роль релігії і церкви в середньовічному суспільстві.
10. Мистецтво Середньовіччя: основні ідеї і тенденції.
11. Еволюція епохи Відродження в Італії. Гуманізм як ідейна течія.
12. Ренесансні впливи на культуру в Україні та в Європі взагалі.
13. Ідеї доби Відродження і сучасний світ.
14. Історичні передумови появи філософії Нового часу та її загальна спрямованість.
15. Характеристика діяльності провідних філософів Нової філософії.
16. Формування нових світоглядних орієнтирів і форм мислення Нового часу.
17. Філософія доби Просвітництва.
18. Антропологічний матеріалізм Л.Феєрбаха.
19. Об'єктивний ідеалізм Г. Гегеля
20. Філософські погляди Й.Фіхте.
21. І.Кант як засновник німецької класичної філософії..
22. Вчення К.Маркса про суспільно-економічну формацію.
23. Аналітична філософія, принципи та представники.
24. Філософія Мартіна Гайдеггера.
25. Головні філософські концепції Л. Вітгенштайна.
26. Філософія Ернста Кассірера і сучасний світ.
27. Зміна орієнтації філософствування у ХХ столітті.
28. Філософія Г.С. Сковороди в контексті європейської філософії.
29. Українська національна ідея у творах М.П. Драгоманова.
30. Філософія української діаспори ХХІ ст..

**Теми презентацій з навчальної дисципліни
«Філософія (Філософія. Релігієзнавство. Логіка.)»**

1. Проблема людини у філософії Стародавнього Світу.
2. Енциклопедичний характер систематизованих філософських уявлень античних філософів.
3. Діалог та виникнення філософської традиції.
4. Порівняльний аналіз античних і біблійних уявлень про виникнення світу.
5. Проблема людини в гуманістичній філософії Відродження.
6. Значення філософії Ренесансу для розвитку вітчизняної та світової культури й філософії.
7. Французькі просвітителі 18 ст. про природу людини і суспільства.
8. Місце Дж.Берклі в історії гносеології.
9. Сутність полеміки Т.Гоббса з Р.Декартом.
10. Раціональний зміст філософії Гегеля.
11. Філософія Л.Фейєрбаха та її вплив на європейську філософію.
12. Європейська філософія 19 століття.
13. Філософія 20 століття як неklasична філософія. Зміна орієнтацій філософствування.
14. Філософія прагматизму, її джерела та вплив на духовну культуру 21 століття.
15. Філософський постмодернізм, джерела та вплив на духовну культуру 20-21 ст.

**Теми есе з навчальної дисципліни
«Філософія (Філософія. Релігієзнавство. Логіка.)»**

1. Історія становлення філософсько-релігійного світогляду.
2. Основне питання філософії в історії філософської думки.
3. Матеріалістичні ідеї у філософії Стародавньої Індії.
4. Ідеалістичні концепції Стародавньої Індії.

5. Історичні витоки філософії Буддизму.
6. Матеріалістичні школи Стародавнього Китаю.
7. Сутність філософських поглядів Конфуціанства.
8. Атомістична філософія Демокрита.
9. Особливості філософії Сократа.
10. Концептуальні засади філософії Платона.
11. Раціоналізм у філософії Аристотеля.
12. Номіналізм та реалізм як філософський погляд у Середні віки.
13. Філософсько-релігійні погляди Фоми Аквінського.
14. Концептуальні погляди Д. Скотта, У. Оккама.
15. Антропоцентричні засади філософії епохи Відродження.
16. Філософські погляди в творчості Леонардо да Вінчі.
17. Становлення історичних форм матеріалізму.
18. Проблема пізнання у філософії Нового часу (Ф. Бекон, Р. Декарт)
19. Особливості філософських поглядів Г. Лейбніца.
20. Раціоналізм в філософських поглядах Французьких матеріалістів.
21. Становлення філософських ідей І. Канта.
22. Сутність філософії Г. Гегеля.
23. Людина в антропологічній філософії Л. Фейєрбаха.
24. Становлення та розвиток філософії марксизму.
25. Становлення та розвиток філософської думки в Україні.
26. Унікальність філософії Г. Сковороди.
27. Проблема творчості у філософії М. Бердяєва.
28. Символізм у філософській ідеї П. Флоренського.
29. Філософські погляди П.Юркевича.
30. Витоки філософії Києво-Могилянської академії.

Робота з філософськими текстами

Арістотель. З твору „Метафізика”

... Потрібно розглянути, які ті причини і начала, наука про які є мудрість.

Якщо розглянути ті думки, які ми маємо про мудре, то, мабуть, досягнемо тут більше ясності. По-перше, ми припускаємо, що мудрий, наскільки це можливо, знає все, хоча він і не має знання про кожний предмет окремо. По-друге, ми вважаємо мудрим того, хто здатний пізнати важке і нелегко зрозуміле для людини (адже сприйняття відчуттями властиво всім, а тому це легко і нічого мудрого в цьому немає). По-третє, ми вважаємо, що більш мудрий у всякій науці той, хто більш точний і більш здатний навчити виявленню причин, і [по-четверте], що з наук в більшій мірі мудрість та, яка бажана за ради неї самої і для пізнання, ніж та, яка бажана заради отриманої для неї користі, а [по-п'яте], та, яка очолює, – в більшій мірі, ніж допоміжна, бо мудрому належить не одержувати повчання, а наставляти, і не він повинен покорятися іншому, а йому – той, хто менш мудрий. Ось такі думки і ось скільки ми їх маємо про мудрість і мудрих. З вказаного тут знання про все необхідне має той, хто в найбільшій мірі володіє знанням загального, бо в деякому розумінні він знає все підпадаюче під загальне. Однак, важче за все для людини пізнати саме це, саме загальне, бо воно далі за все від плотського сприйняття. Навчити найбільше здатна та наука, яка досліджує причини, бо навчають ті, хто вказує причини кожної речі. ... І тепер і раніше здивування спонукає людей філософствувати, причому спочатку вони дивувалися з того, що безпосередньо викликало подив, а потім, мало-помалу просуваючись таким чином далі, вони задавалися питанням про більш значне, наприклад про зміну положення Місяця, Сонця і зірок, а також про походження Всесвіту. Але подивований вважає себе незнаючим (тому і той, хто любить міфи, є в деякій мірі філософ, бо міф створюється на основі дивного). Якщо, таким чином, почали філософствувати, щоб позбутися незнання, то, очевидно, до знання стали прагнути заради розуміння, а не ради якої-небудь користі. Сам хід речей підтверджує це; а саме: коли виявилось в наявності майже все необхідне, рівно як і те, що полегшує життя і приносить задоволення, тоді стали шукати такого роду розуміння. Зрозуміло чому ми не шукаємо його ні для якої іншої

потреби. І так само як вільним називаємо ту людину, яка живе за ради самого себе, а не для іншого, так само і ця наука єдино вільна, бо вона існує за ради самої себе.

Питання до тексту:

1. Назвіть аргументи, за допомогою яких Арістотель пояснює поняття „мудрий”?
2. Хто ж, за Арістотелем, є мудрим?
3. У чому специфіка філософії, з точки зору Арістотеля?
4. З чого, на його думку, починається філософування? у Чому філософія – „наука вільна”?

Платон. З твору „Держава”

...Люди ніби перебувають у підземному, подібному до печери помешканні, до якого на всю ширину печери веде відкритий для світла вхід. Люди сидять тут ще з дитинства, мають скуті кайданами ноги й шию, тож рушитися з місця вони не можуть і дивляться лише просто себе, бо повернути голову їм не дозволяють кайдани. Згори і здалеку падає на них світло вогню, до якого вони обернені плечима, а між вогнем і кайданами проходить вгору дорога, паралельно до якої, уяви собі, вибудований невисокий мур, що нагадує перегородку, яку штукарі встановлюють перед глядачами і над якою показують своє мистецтво. – Уявляю, – мовив Главкон. – Тоді уяви собі, що уздовж цього муру люди носять всілякі витвори, тримаючи їх так, щоб вони були видні зверху огорожі: тут і статуї. І всілякі зображення інших живих істот, виконані з каменю і дерева. І, певна річ, що одні люди при цьому розмовляють, інші – мовчать[...]. ...Коли б з когось знімали кайдани, змушували б раптом підвестись і повернути шиєю, пройтись, подивитись на світло, він робив би все це з великою мукою, у нього боляче миготіло б в очах, і він не міг би дивитися на предмети, тіні яких раніше бачив. Як гадаєш, що б він сказав, коли б хтось почав його запевняти, що тоді він спостерігав усілякі дрібниці, а тепер наблизився до буття і звернувся до правдивіших з існуючих речей, отже й бачить усе правильніше; та ще коли б йому

показували предмети, які мерехтять перед ним, і змушували б відповідати на запитання: що то таке? Хіба тобі не здається, що це завдало б йому неабиякої муки і він подумав би, що те, що бачив перед цим, значно правдивіше від того, що йому показують тепер? – Авжеж, він так подумав би, – сказав Главкон. – Правда ? А якби його хтось змусив дивитись на саме світло, то хіба в нього не боліли б очі і хіба він не відвернувся б і не втік до тих предметів, на які може дивитись у повному переконанні, що саме вони набагато виразніші, ніж те, що йому показують ? – Це так, – мовив він.

Питання до тексту:

- 1.Що собою представляє світ, в якому ми живемо, згідно з думкою Платона?
- 2.Яка природа платонівських ідей: матеріальна чи духовна?
- 3.Яким шляхом людина могла б здобути знання про ідеї?
- 4.Чому “в’язні печери” приймають за істину тіні предметів.

Ф. Бекон 3 твору „Новий Органон”

Є чотири види ідолів, (мається на увазі примари, які людське пізнання штовхають на хибний шлях), які обсідають розум людей. Для того, щоб їх вивчати, дамо їм імена. Назвемо перший вигляд ідолами роду, другий — ідолами печери, третій — ідолами площі і четвертий — ідолами театру... Ідоли роду знаходять підставу в самій природі людини..., бо помилково стверджувати, що відчуття людини є мірою речей. Навпаки, всі сприйняття як відчуття, так і розуму ґрунтуються на аналогії людини, а не аналогії світу. Розум людини уподібнюється кривому дзеркалу, котре домішуючи до природи речей свою природу, відображає речі у викривленому і спотвореному вигляді. Ідоли печери є хибними поглядами окремої людини. Адже у кожного крім помилок, властивих роду людському, є своя особлива печера, яка послаблює і спотворює світло природи. Відбувається це чи від особливих природжених властивостей кожного, чи від виховання і бесід з іншими, чи від читання книг і від авторитетів, перед якими хто схиляється, чи внаслідок різниці у враженнях, залежній від того, чи отримують їх душі упереджені і схильні або ж душі холоднокровні і спокійні, чи із інших

причин... От чому Геракліт правильно сказав, що люди шукають знань в малих світах, а не у великому, або загалом, світі. Існують ще ідоли, які виникають внаслідок взаємопов'язаності і об'єднання людей. Цих ідолів ми називаємо, маючи на увазі їх спілкування, що породжує, і співтовариство людей, ідолами площі, люди об'єднуються мовою. Слова ж встановлюються відповідно до розуміння натовпу. Тому погане і безглузде встановлення слів дивним чином облягають розум. Визначення і роз'яснення, якими звикли озброюватися і охороняти себе вчені люди, жодним чином не допомагають справі. Слова прямо змушують розум, змішують все і ведуть до порожніх і незліченних суперечок і тлумачень. Існують, нарешті, ідоли, які вселилися в душі людей з різних догматів філософії, а також через хибні закони доведення. Їх ми називаємо ідолами театру, бо ми вважаємо, що, скільки є прийнятих чи винайдених філософських систем, стільки поставлено і зіграно комедій, що представляють вигадані і штучні світи... При цьому ми розуміємо тут не тільки загальні філософські вчення, але і численні начала та аксіоми наук, які отримали силу внаслідок переказу, віри і безтурботності...

Питання до тексту:

- 1.Що є основною причиною існування ідолів роду? З ким з античних філософів сперечається Бекон, заперечуючи, що людина є мірою всіх речей?
- 2.Чи погоджуєтеся ви з думкою Бекона, що людина розуміє світ за аналогією з собою? v Як породжуються ідоли печери? Яким чином, на вашу думку, їх можна подолати? w Яка причина ідолів площі?
- 3.Чому саме ці ідоли стали предметом дослідження в ХХ столітті, зокрема – в неопозитивізмі, деякі представники якого стали називати Бекона своїм попередником?

Р. Декарта 3 твору „Роздуми про метод для хорошого спрямування розуму і відшукування істини в науках”

В молоді роки, я вивчав дещо з області філософії — логіку, а з математичних — геометричний аналіз і алгебру — це три мистецтва, або науки, які, здавалося б, повинні дати дещо для здійснення мого наміру. Але, вивчаючи

їх, я помітив, що в логіці її силогізми і велика частина інших її повчань швидше допомагають пояснювати іншим те, що нам відомо, або навіть, як в мистецтві Луллія, нетямуючи міркувати про те, чого не знаєш, замість того, щоб вивчати це. І хоча логіка дійсно містить багато дуже правильних і хороших повчань, до них, проте, домішено стільки інших — або шкідливих, або не потрібних, — що відділити їх майже так само важко, як роздивитися Діану або Мінерву в необробленій глибі мармуру... Подібно тому, як велика кількість законів часто служить виправданням для вад — чому державний порядок набагато кращий, коли законів мало, але вони строго дотримуються, — і як замість великої кількості правил, створюючих логіку, я визнав достатнім тверде і непохитне дотримання чотирьох наступних. Перше — ніколи не приймати за істинне нічого, що я не пізнав би таким з очевидністю, інакше кажучи, пильно уникати поспішності та упередженості і включати в свої думки тільки те, що представляється моєму розуму так ясно і так виразно, що не дає мені ніякого приводу ставити їх під сумнів. Друге — ділити кожен з досліджуваної мною проблеми на стільки частин, скільки це можливо і потрібно для кращого їх подолання. Третє — дотримуватися певного порядку мислення, починаючи з предметів найпростіших і найбільш легко пізнаваних і сходити поступово до пізнання найскладнішого, припускаючи порядок навіть і там, де об'єкти мислення зовсім не є дані в їх природному зв'язку. І останнє — складати завжди переліки такі повні і огляди такі загальні, щоб була упевненість у відсутності упуцень.

Питання до тексту:

1. Чому Р. Декарт вважає раціональне пізнання більш точним, ніж чуттєве?
2. Чи можна дедуктивний метод вважати строго науковим методом?
3. Яка кінцева мета пізнання у відповідності з раціоналістичним картезіанським методом?
4. Які саме правила методу формулює Декарт?

І. Кант 3 твору „Логіка. Посібник до лекцій”

Отже, філософія є система філософських знань, або раціональних знань з

понять. Таке шкільне розуміння цієї науки. За світовим же розумінням (Weltbegriff) вона є наука про останні цілі людського розуму. Це високе поняття надає філософії гідність, тобто абсолютну цінність. І дійсно, вона є те, що одне тільки і має внутрішню цінність і вперше додає цінність всім іншим знанням. Адже завжди питають врешті-решт, чому служить, філософування і його кінцева мета – сама філософія, що розглядається згідно з шкільним поняттям. В цьому схоластичному значенні слова філософія має на увазі лише уміння, в значенні ж її світового розуміння — корисність. В першому значенні вона є, отже, вчення про уміння; в останньому — вчення про мудрість, законодавця розуму, і тому філософ — не віртуоз розуму, але законодавець. Віртуоз розуму, або, як його називає Сократ, — філодокс, прагне тільки до спекулятивного знання, не звертаючи уваги на те, наскільки сприяє це знання останнім цілям людського розуму: він дає правила застосування розуму для всіляких довільних цілей. Практичний філософ — наставник мудрості навчанням і справою – є філософ у власному значенні. Бо філософія є ідея досконалої мудрості, яка вказує нам останні цілі людського розуму. До філософії за шкільним поняттям відносяться дві речі: по-перше, достатній запас раціональних знань; по-друге, систематичний зв'язок цих знань, або з'єднання їх в ідеї цілого. Філософія не тільки допускає такий строго систематичний зв'язок, але й є єдиною наукою, яка має систематичний зв'язок у власному значенні і надає всім іншим наукам систематичну єдність. Що ж до філософії за світовим поняттям (*in sensu cosmico*), то її можна назвати також наукою про вищу максимум застосування нашого розуму, оскільки під максимом розуміємо внутрішній принцип вибору між різними цілями. Тому що і в останньому значенні філософія є наукою про відношення будь-якого знання і будь-якого застосування розуму до кінцевої мети людського розуму, якій, як вищій, підлеглі всі інші цілі і в якій вони повинні утворити єдність. Сферу філософії в цьому всесвітньо-громадянському значенні можна підвести під наступні запитання: 1. Що я можу знати? 2. Що я повинен робити? 3. На що я смію сподіватися? 4. Що таке людина? На

перше питання відповідає метафізика, на друге – мораль, на третє – релігія і на четверте — антропологія. Але по суті все це можна було б звести до антропології, бо три перші питання відносяться до останнього. Отже, філософ повинен визначити: 1. джерела людського знання; 2. обсяг можливого і корисного застосування всякого знання і, нарешті, 3. межі розуму. Останнє є найпотрібніше, але також – хай не засмучується філодокс – і найважче. Філософу потрібні головним чином дві речі: 1) культура таланту і уміння, щоб застосовувати їх до всіляких цілей; 2) навик в застосуванні того або іншого засобу до яких-небудь цілей. Те і інше повинно поєднуватися, бо без знань ніколи не можна стати філософом, але також і одні знання ніколи не створюють філософів, якщо доцільний зв'язок всіх знань і навиків не утворює єдності і не виникає усвідомлення відповідності цієї єдності вищим цілям людського розуму. Взагалі не можна називати філософом того, хто не може філософствувати. Філософствувати ж можна навчитися лише завдяки вправам і самостійному застосуванню розуму. Та і як, власне, можна навчитися філософії? – Будь-який філософський мислитель будує свою власну будівлю (Werk), так би мовити, на розвалинах попереднього, але і вона ніколи не досягає такого стану, щоб стати міцною у всіх своїх частинах. Тому філософію не можна вивчати вже із тієї причини, що такої ще не існує. Але якщо навіть і припустити, що така дійсно є, то все-таки жоден з тих, хто її хоча і вивчив, не міг би сказати про себе, що він філософ, тому що його знання філософії завжди було б лише суб'єктивно-історичним. ... Хто хоче навчитися філософствувати, той всі системи філософії повинен розглядати лише як історію застосування розуму і як об'єкт для вправлення свого філософського таланту. Отже, істинний філософ як самостійний мислитель повинен застосовувати свій розум вільно і оригінально, а не рабськи наслідувально. Але він не повинен також застосовувати свій розум діалектично, направляючи його лише на те, щоб повідомити знанням видимість істини і мудрості. Останнє є заняття одних софістів і абсолютно несумісне з гідністю філософа як знавця і вчителя

мудрості. Тому що наука має внутрішню істинну цінність лише як орган мудрості. Але в такій якості вона також необхідна для мудрості, так що можна стверджувати: мудрість без науки є лише тінь досконалості, якої нам ніколи не досягти. Того, хто ненавидить науку заради любові до однієї мудрості, називають місологом. Місологія звичайно виникає за відсутності наукових знань і неодмінно пов'язаної з цим свого роду пихатості. Іноді ж в помилку місології впадають і ті, які спочатку з великою старанністю і успіхом віддавалися наукам, але врешті-решт у всіх її знаннях не знайшли ніякого задоволення. Філософія є єдина наука, яка здатна дати нам це внутрішнє задоволення, бо вона ніби замикає науковий круг, і завдяки їй науки вперше тільки і одержують порядок і зв'язок. Отже, для навіку до самостійного мислення або філософствування нам слід звернути увагу більше на методи нашого застосування розуму, ніж на самі положення, до яких ми прийшли за допомогою цих методів.

Питання до тексту:

- 1.Що відрізняє, за Кантом, шкільне (схоластичне) визначення філософії від визначення за “світовим поняттям”?
- 2.Яким є кантівське розуміння філософії?
- 3.Якими є, на думку Канта, істинні філософи?
- 4.Які питання, за Кантом, складають сферу філософії? Яке з них є основним?
- 5.Щоб бути філософом, недостатньо, за Кантом, мати певні знання, але – головне – потрібно вміти філософствувати. Поясніть це. Що означає “вміти філософствувати”?

Г. Гегель Із статті „Хто мислить абстрактно?”

Суспільство... з одного боку, зневажає абстрактне мислення, не відчуваючи докорів сумління, а з іншого – все ж має до нього в душі певну пошану, як до чогось піднесеного... [...] ... Хто мислить абстрактно? – Неграмотна людина, а зовсім не та, яка освічена. У пристойному суспільстві не мислять абстрактно тому, що це занадто просто, занадто неблагородно (неблагородно не в значенні приналежності до нижчого стану), і зовсім не з марнославного

бажання задирати ніс перед тим, чого самі не вміють робити, а з причини пустоти цього заняття. Пошана до абстрактного мислення, що має силу забобону, вкорінена настільки глибоко, що ті, в кого тонкий нюх, заздалегідь відчують тут сатиру або іронію... [...] Задля обґрунтування своєї думки я наведу лише декілька прикладів, з яких кожен зможе переконатися, що так воно і є. Ведуть на страту вбивцю. Для натовпу він злочинець – і годі... Знавець же людської душі розгляне хід подій, які сформували злочинця, виявить в його житті, в його вихованні вплив поганих відносин між його батьком і матір'ю, побачить, що колись цей чоловік був покараний за якусь незначну провину з надмірною суворістю, яка розлютила його проти громадянського порядку, примусила до супротиву, який і привів до того, що злочин став для нього єдиним способом самозбереження. [...] ...”Мислити абстрактно” – бачити у вбивці тільки одне абстрактне – що він вбивця і найменуванням цієї якості знищувати в ньому все інше, що складає людську істоту. ... – Гей, стара, ти торгуєш тухлими яйцями? – каже жінка торговці. – Що? – кричить та. – Мої яйці тухлі! Сама тухла! Ти мені смієш говорити таке про мій товар! Ти! Чи не твого батька воші в рові заїли, чи не твоя мати з французами крутила, чи не твоя бабця здохла в притулку! Дивись, ціле простирadlo на хустину перевела! Знаємо, ми звідки ці шмотки та шляпки! Якщо би не офіцери, то не вихвалитися тобі в нарядах! Порядні-то за своїм домом пильнують, а таким саме місце в каталажці. Дірки би на панчохах позашивала! – Коротко кажучи, вона і краплини доброго в образниці не помічає. Вона мислить абстрактно та й годі! Від шляпки до панчіх, з голови до п'ят, разом з її батько і всією родиною – підводить виключно під той злочин, що та вважала, що її яйці є тухлими. Все забарвлюється в її голові в колір тих яєць, тоді як ті офіцери, про котрих вона згадувала, – якщо вони, звичайно, дійсно мають до того якесь відношення, що досить сумнівно, – напевно помітили в цій жінці зовсім інші деталі.

Питання до тексту:

1. Для Гегель мислити абстрактно – мислити метафізично, конкретно –

діалектично. Поясніть це.

2. Який основний закон діалектики лежить в основі саме конкретного, а не абстрактного підходу?

3. Поясніть ті приклади, ті життєві ситуації, за допомогою яких Гегель ілюструє своє ставлення до абстрактного мислення.

Г.С. Сковорода „Розмова, названа алфавіт, або буквар миру”. „Дружня розмова про душевний мир”

Моя розмова стосується лише людинолюбних душ, чесних станів і благословених видів промислів, які не суперечать Божому й людському законові, а складають плодоносні церкви, ясніше кажучи, суспільства сад, як окремі частини складають годинниковий механізм. Він тоді злагідно може йти, коли кожна людина не лише добра, а й споріднену собі, розлиту по всьому складу діла, сповняє роботу. Це і є бути щасливим, пізнати себе чи свою природу, взятися за своє споріднене діло і бути з ним у злагоді із загальною потребою. Так потреба – це благодійство і послуга. Не дивно, що в стародавніх римлян, як потреба, так і благодійство означалося словом officium. Найдобріша душа тим неспокійніша та нещасніша, чим більшу посаду вона займає, але до неї не народжена. Та й як їй не бути нещасною, коли загубила той скарб, що дорожчий за все на світі: „Веселощі серця – життя для людини, і радість мужа – це довгоденність” (Сирах). Як же не згубити, коли замість добрих послуг лише ображає друзів та родичів, близьких та далеких, співвітчизників та іноземців? Як не ображати, коли вона суспільству приносить шкоду? Як не зашкодити, коли погано виконувати обов’язки? Як не буде погано, коли немає завзятості й невтомної праці? Звідки ж з’явиться працелюбність, коли немає бажання і старанності? Де ж візьметься бажання без природи? Природа всьому початкова причина і рушійна сила. Вона і є матір’ю бажання. Бажання ж – започаткування, схильність і рух. Бажання, за приказкою, сильніше неволі. Воно прагне до праці і радіє з неї, як із свого сина. Праця – живий і невсипущий рух усієї машини, доки не довершиться справа, що сплітає творцеві вінець радості.

Коротко кажучи, природа наснажує до діла і зміцнює до праці, роблячи її солодкою.

Питання до тексту:

1. Як розуміє Г. Сковорода відчуття щастя?
2. Що таке “сродна праця”?
3. Яким чином людина може віднайти свою “сродну працю”?
4. Яку роль відіграє в житті людей природа та бажання творчої реалізації?

Е. Фромм 3 твору „Мистецтво любові”

Хоча багато слів вимовляється про релігійний ідеал любові до ближнього, в дійсності наші відносини визначаються в кращому разі принципом чесності. Бути чесним це значить не одурювати і не хитрити в обміні товарами і послугами, а також в обміні відчуттями. „Я даю тобі стільки ж скільки ти даєш мені”. Це переважаюча етична максима капіталістичного суспільства як відносно матеріальних благ, так і в відношенні любові. Можна навіть сказати, що розвиток етики чесності це й специфічний внесок капіталістичного суспільства в сферу етики. Причини цього в самій природі капіталістичного суспільства. В докапіталістичних суспільствах обмін благами визначався безпосередньою силою або традицією, або особистими узами любові і дружби. При капіталізмі визначальним чинником є ринковий обмін. Чи маємо ми справу з товарним ринком, або ринком праці, або ринком послуг, кожна людина обмінює те, що має для продажу, на те, що вона хоче придбати за умов ринку, не вдаючись до сили або обману. Етику чесності легко сплутати з етикою золотого правила. Максиму „роби іншим те, що ти хотів би, щоб робили вони тобі” можна тлумачити в значенні „будь чесний в своєму обміні з іншими”. Але насправді вона спочатку була сформульована в більш популярній біблійній версії: „люби ближнього свого як самого себе”. Іудейсько-християнська норма братської любові на ділі абсолютно відрізняється від етики чесності. Вона вимагає любити свого ближнього, тобто відчувати відповідальність за нього і єдність з ним, тоді як етика чесності вимагає не відчувати відповідальність і єдність, а триматися на

відстані і порізно; вона вимагає поважати права свого ближнього, а не любити його. Не випадково, золоте правило сьогодні стає найпопулярнішою релігійною максимою, оскільки її можна тлумачити в категоріях етики чесності, це єдина релігійна максима, яку кожний розуміє і готовий її застосовувати. Але практика любові повинна починатися з усвідомлення між чесністю і любов'ю.

Питання до тексту:

1. Який тип відносин між людьми Фромм визначає як „етику чесності”? У чому перевага таких відносин, і у чому їх обмеженість?
2. Як розуміється „золоте правило” моралі в межах етики чесності?
3. Як це правило тлумачиться в традиціях християнської моралі?
4. У чому відмінність етики чесності і принципу любові до ближнього?

Рекомендована література

Основна:

1. Гринів О. Нариси з історії філософії. Львів : Світ, 2018. 432 с.
2. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2019. 596 с.
3. Хамітов Н. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2018, 402 с.
4. Філософія: підручник / за ред. Є.Р. Борінштейна. - Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.
5. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім Вахтанга Кебуладзе. Київ : Дух і літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. 544 с.

Допоміжна:

1. Вінчестер Саймон. Перфекціоністи. Як інженери створили сучасний світ / пер. з англ. Є. Даскал. Харків : Віват, 2019. 448 с.
2. Гьосле В. Кав'ярня мертвих філософів. Київ : Новий Акрополь, 2020. 256 с.
3. Пінкер Стівен. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу. Київ : Наш формат, 2019. 560 с.
4. Свааб Дік. Наш творчий мозок / пер. з нім. Святослава Зубченка. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 463 с.
5. Скіннер Кріс. Людина цифрова. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного / пер. з англ. Г. Якубовська. Харків : РанокФабула, 2020. 272 с.
6. Скиртач В.М., Алієва О.Г., Мартинов Р.С. Трансформація суб'єкта в клінічному дискурсі філософствування ХХ століття:[моногр.] 2-ге вид., доповн. Слов'янськ: ВЦ «Маторін», 2021.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Сайт Українського філософського фонду <http://www.philosophy.ua>
2. Електронна бібліотека “psylib” (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін.) <http://www.psylib.kiev.ua>
3. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>
4. Баумейстер А. Свобода волі: реальність чи ілюзія?
<https://www.youtube.com/watch?v=7NafybgYvVg&t=1203s>
5. Баумейстер А. Влада ідей та оцінок.
<https://www.youtube.com/watch?v=EBmSynA3GYE>

Енциклопедії і довідники: Короткий довідник з історії філософії.

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dovi.html>

<http://www.slovnyk.org/Ink/dic.html>

Бібліотеки: <http://www.lib.com.ua/>